

บุคคลผู้ทำกศล

การทำกศลอาจเป็นการทำกศลในนิตกรรมฝ่ายเดียวหรือนิตกรรมหลายฝ่ายก็ได้ เช่น ทำกศลให้เจ้าแม่ปลกนนี้ หรือทำกศลให้ลูกหนี้รับสภาพหนี้เป็นการทำกศลในนิตกรรมฝ่ายเดียว ถ้าทำกศลให้มีการแสดงเจตนาทำสักอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นการทำกศลในนิตกรรมหลายฝ่าย เป็นต้น ? และการทำกศลนี้ ก็ไม่ไ้จำกัดว่าจะต้องทำโดยกรรมเท่านั้น ถึงแม้ บุคคลภายนอกจึงอาจเป็นผู้ทำกศลได้

การทำกศลหากเป็นเงื่อนโซ่ที่จริงใจให้บุคคลแสดงเจตนาทำนิตกรรมก็จะก่อให้เกิดนิตกรรมขึ้นเป็นโมหิยะ ซึ่งการทำกศลโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งนี้ปกคลุมอยู่ในหลักเกณฑ์ทั่วไป กล่าวคือ ผู้กระทำจะต้องหลอกลวงด้วยวิถีการใด ๆ ก็ตามโดยมีเจตนาที่จะให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหลงเชื่อแสดงเจตนาทำนิตกรรม

มีข้อสังเกตว่า การทำกศลที่จะก่อให้เกิดผลในกฎหมาย มีเงื่อนโซ่สำคัญที่ขึ้นอยู่กับผู้ทำกศลและผู้ถูกทำกศล เงื่อนโซ่ที่ขึ้นอยู่กับผู้ทำกศล คือ ต้องมีการหลอกลวงและต้องมีเจตนาหลอกลวง ส่วนเงื่อนโซ่สำคัญอีกประการหนึ่งขึ้นอยู่กับ ผู้ถูกทำกศลว่าได้แสดงเจตนาโดยอาศัยเหตุกศลนั้นหรือไม่ เงื่อนโซ่เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและกัน กล่าวคือ หากขาดเงื่อนโซ่ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ภาวะ

ก็คือ สมองขาด, ถ้าอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิตกรรม
และสัญญา, หน้า ๑๕๗.

ข้อเท็จจริงที่เกิดที่ก่ออาจไปเป็นการทำกลฉ้อฉล หรือถึงแม้จะเป็นการทำกลฉ้อฉลก็
 อาจจะไม่ทำให้เกิดกรรมเสื่อมเสียไป เช่น การที่ ก. กักอยู่ในใจว่าจะกล่าวเท็จ
 หลอก ข. ให้ชื้อมาจากตน แต่ในเมื่อ ก. ยังไม่ได้ออกมา การทำกลฉ้อฉล
 ก็ยังไม่เกิดขึ้น ตรงกันข้ามหาก ก. บอกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวมันออกไปโดยไม่มีเจตนา
 หลอกหลวง ดังนั้นจะถือว่า ก. ทำกลฉ้อฉลไม่ได้เพราะขาดเจตนาหลอกหลวง และถึง
 แม้ ก. จะได้ออกมาเท็จโดยมีเจตนาหลอกหลวงให้ ข. ชื้อมา ถ้าหาก ข. ไม่ได้หลง
 เชื้อ การทำกลฉ้อฉลของ ก. ก็ไม่ก่อให้เกิดกรรมเสื่อมเสียแต่อย่างใด

สำหรับกรณีกลฉ้อฉลเพื่อเหตุอื่น ก็มีหลักเกณฑ์ทั่วไปคล้ายกับกลฉ้อฉลที่ถึง
 ขนาด กล่าวคือ ผู้กระทำต้องมีเจตนาหลอกหลวงด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ทำให้
 ผู้ถูกทำกลฉ้อฉลยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติ แต่มีข้อสังเกตคือ ไม่รวมถึงการนิ่ง
 เพราะถึงแม้การนิ่งอาจจะเป็นการทำกลฉ้อฉลได้ก็ตาม แต่ก็หมายถึงเฉพาะ
 กรณีกลฉ้อฉลที่ถึงขนาด ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ เช่น อังกฤษ เยอรมัน ฯลฯ
 ไม่ได้แบ่งแยกกลฉ้อฉลออกเป็นกลฉ้อฉลที่ถึงขนาด หรือกลฉ้อฉลเพื่อเหตุ ดังนั้น
 การนิ่งที่เป็นกลฉ้อฉลตามกฎหมายต่างประเทศ จึงหมายถึงการนิ่งที่เป็นกลฉ้อฉล
 ที่ถึงขนาด สำหรับประเทศที่แบ่งแยกกลฉ้อฉลออกเป็นกลฉ้อฉลที่ถึงขนาด และกลฉ้อฉล
 เพื่อเหตุ เช่น ประเทศไทย กับนิติการนิ่งที่เป็นกลฉ้อฉลว่า จะต้องเป็นกลฉ้อฉลที่ถึง
 ขนาดซึ่งถ้ามีได้หนึ่งเสีย นิติกรรมอันนั้นก็จะมีได้ทำขึ้นเลย (มาตรา ๑๖๔ ประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย) ดังนั้น ในกรณีกลฉ้อฉลเพื่อเหตุ การนิ่งจึงไม่อาจถือ
 เป็นการทำกลฉ้อฉลเพื่อเหตุ

๓.๑ กลฉ้อฉลโดยคุณธรรม

ในกรณีกลฉ้อฉลที่ถึงขนาดก็มี กลฉ้อฉลเพื่อเหตุก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง
 การหลอกหลวง เจตนาหลอกหลวง และการหลงเชื่อเข้าทำนิติกรรมหรือยอมรับข้อ
 ข้อกำหนดหนักกว่าปกติเป็นความสัมพันธ์ในหลักทั่วไปที่จะกำหนดว่า การกระทำนั้น
 เป็นกลฉ้อฉลหรือไม่ หรือจะก่อให้เกิดผลตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่คุณธรรม

แต่ละฝ่ายมีเพียงคนเดียว และได้ทำกลฉ้อฉลหรือแสดงเจตนาทำนิติกรรมออกมาเพียงฝ่ายละคนเดียว ก็คงไม่ยากในการที่จะพิจารณา แต่เนื่องจากคำว่า "คู่กรณี" ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะตัวคู่กรณีจริง ๆ เท่านั้น แต่มีความหมายรวมไปถึงตัวแทนของคู่กรณีนั้น ๆ หรือผู้มีส่วนได้เสียของคู่กรณีนั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้คู่กรณีบางฝ่ายอาจมีหลายคนก็ได้ ดังนั้น จึงมีปัญหาว่า หากเป็นการที่บุคคลอื่นนอกจากตัวคู่กรณีจริง ๆ เป็นผู้ทำกลฉ้อฉลเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ได้พิจารณาไปนั้นจะมีผลกระทบต่อคู่กรณีอย่างไร และผลทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร ซึ่งจะได้พิจารณาไปตามลำดับดังนี้

๓.๑.๑ กลฉ้อฉลโดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ปกติการทำกลฉ้อฉลมักจะมีเกิดจากการกระทำของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั่นเอง เพราะคู่กรณีย่อมเป็นผู้ได้หรือเสียประโยชน์โดยตรงจากการแสดงเจตนาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง กลฉ้อฉลที่กระทำโดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากเป็นเงื่อนไขให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำนิติกรรม หรือยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติแล้ว ย่อมทำให้คู่กรณีผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉลนั้นกล่าวอ้างเหตุกลฉ้อฉลนั้นได้

ปัญหาในกรณีที่คู่กรณีผู้ทำกลฉ้อฉลมีหลายคน

บางครั้งคู่กรณีฝ่ายที่ทำการฉ้อฉลอาจมีหลายคนซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าคู่กรณีทุกคนร่วมกันทำการฉ้อฉล หรืออาจมีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออาจจะมีเพียงคนเดียวคนหนึ่งหรือบางคนในฝ่ายนั้นเป็นผู้ทำการฉ้อฉลต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้

ในกรณีที่คู่กรณีทุกคนร่วมกันทำการฉ้อฉลนี้ มีปัญหาว่าทุกคนจะต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งทุกคนหรือไม่ และจำเป็นจะต้องมีเจตนาหลอกลวงด้วยกันทุกคนหรือไม่

การที่จะถือว่ามีกรรร่วมกันกระทำความผิดนั้นมีความเห็นเป็น ๒ ทาง °
ความเห็นแรก เห็นว่าต้องเป็นการที่บุคคลหลายคนได้รู้ และเจตนากระทำร่วมกัน
โดยถือเอาการกระทำของผู้อื่นทั้งหมดเสมือนเป็นการกระทำของตนเอง อีกความ
เห็นหนึ่ง เห็นว่าการที่จะถือว่ามีกรรร่วมกันกระทำคือ ผู้กระทำต้องได้กระทำส่วน
ของความผิดโดยแท้จริง ซึ่งเป็นทฤษฎีที่แคบเกินไป

ความคิดทางกฎหมายเยอรมันเป็นไปตามความเห็นแรก กล่าวคือ เป็น
ความเห็นที่พิจารณาทางจิตใจของผู้กระทำ เพียงแต่ผู้กระทำมีเจตนากรรร่วมกัน โดย
ไม่ต้องกรรทำความผิดจริง ๆ ก็ถือว่ากรรร่วมกันได้

ความคิดทางกฎหมายอังกฤษอธิบายว่า ถ้าบุคคลหลายคนกรรกรรร่วมกัน
เพื่อให้บรรลุผลตามความประสงค์ร่วมกัน การกระทำทุกอันตามความประสงค์นั้นที่
แต่ละคนได้ลงมือกระทำถือเป็นการกระทำของทุก ๆ คน

ความคิดกฎหมายไทย สรุปได้จากแนววินิจฉัยโดยคำพิพากษาฎีกาว่า การกรรกระทำ
ร่วมกันจะต้องเป็นการกระทำโดยผู้กระทำทั้งหลายนั้นมีเจตนากรรกระทำด้วยกัน การ
กระทำโดยเจตนากรรร่วมกันนี้ ทุกคนที่กระทำจะต้องรู้ถึงการกระทำของกันและกัน และ
ต่างต้องมีประสงค์ถือเอาการกระทำของแต่ละคนเป็นการกระทำของตนด้วย หรืออีก
นัยหนึ่งมุ่งหมายไว้ ความผิดนั้นสำเร็จแล้วด้วยตนเอง ถึงแม้จะมีได้ทำจริงด้วยตนเอง
ก็ตาม ๒

จากแนวความคิดต่าง ๆ ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าการกรรกระทำร่วมกันนั้น
ผู้กระทำทุกคนจะต้องมีเจตนากรรร่วมกัน และไม่จำเป็นว่าทุกคนจะต้องมีการกระทำอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น การที่ผู้กรรกระทำทุกคนได้กรรกรรร่วมกันทำกมลจลจลจึงหมายความว่า ทุกคน

พจน์ ปุณฺณาคม, ถ้อยบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงทองการพิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๓๐๕.

ใคร และเจตนาหลอกลวงร่วมกัน แม้ว่าจะไม่ได้แสดงซึ่งการหลอกลวงทุกคนก็ตาม

ตัวอย่าง ก, ข และ ค. คบคิดกันที่จะหลอกลวงให้ ง. ชื่อมาโดย ก. คนเดียวเป็นผู้กล่าวเท็จลวงให้ ง. เข้าใจผิดว่ามาดั่งกล่าวเป็นมาแข่งพันธุคดี แต่ความจริงมานั้นเป็นมาลากรดธรรมดา ดังนี้ แม้ ก. จะเป็นคนแสดงการหลอกลวง โดยการกล่าวเท็จเพียงคนเดียว แต่เมื่อ ก, ข และ ค. มีเจตนาหลอกลวงร่วมกัน จึงถือว่า ก, ข และ ค. ทำการหลอกลวงร่วมกันทุกคน

การที่คู่กรณีทุกคนร่วมกันทำลวงฉ้อฉลนี้ ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ หากปรากฏว่าการหลอกลวงนั้นเป็นเหตุให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำนิติกรรมหรือทำให้ยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติ

ในกรณีที่ลวงฉ้อฉลเป็นเหตุให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำนิติกรรม ผู้ทำลวงฉ้อฉลทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ เมื่อมีการเพิกถอนนิติกรรม ผู้ทำลวงฉ้อฉลทุกคนก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

สำหรับในกรณีที่ลวงฉ้อฉลเพื่อเหตุ หากปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติ อันเนื่องมาจากการทำลวงฉ้อฉลของคู่กรณีในอีกฝ่ายหนึ่งนั้น คู่กรณีฝ่ายที่ถูกทำลวงฉ้อฉลก็มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากคู่กรณีผู้ทำลวงฉ้อฉล

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Viscount Dimonds, Halsbury's Laws of England, pp. 832 - 833.

มีปัญหว่าการทำกลฉ้อฉลด้วยการนิ่งโดยคู่กรณีทุกคนมีได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าการนิ่งนั้นเป็นกรณีที่คู่กรณีมีหน้าที่ต้องเบียดเบียนถึงความจริงแล้ว การที่คู่กรณีทุกคนนิ่งโดยมีเจตนาร่วมกัน ย่อมถือว่าเป็นการทำกลฉ้อฉลด้วยการนิ่งร่วมกันได้

มีปัญหาต่อไปว่า ในกรณีที่คู่กรณีทุกคนทำกลฉ้อฉล แต่มีใครร่วมกันกระทำ กล่าวคือ ต่างคนต่างก็ทำกลฉ้อฉลโดยมีใครซึ่งกันและกัน และถ้าคู่กรณีผู้แสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมหลงเชื่อในกลฉ้อฉลของคู่กรณีบางคน กลฉ้อฉลที่ทำให้หลงเชื่อเช่นนั้นจะมีผลเช่นไร และกลฉ้อฉลของคู่กรณีที่ไม่ได้ทำให้หลงเชื่อจะเป็นอย่างไร ถ้าพิจารณาตามหลักทั่วไป กลฉ้อฉลที่จะมีผลในทางกฎหมายคือ กลฉ้อฉลที่จงใจให้บุคคลผู้แสดงเจตนาแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมหรือยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติ ดังนั้น กลฉ้อฉลจากคู่กรณีบางคนที่ไม่ได้ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อจึงไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของนิติกรรมแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามการที่กลฉ้อฉลของคู่กรณีบางคนในฝ่ายเดียวกันทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อยอมเข้าทำนิติกรรม น่าจะมีผลทำให้คู่กรณีในฝ่ายที่ทำกลฉ้อฉลทุกคนนั้นต้องรับผิดชอบในผลเกี่ยวกับการบอกกล่าวโมฆียะกรรมร่วมกัน เพราะเกี่ยวควยสภาพแห่งนิติกรรม ไม่ใช่เหตุส่วนตัว * แต่ถ้ากลฉ้อฉลของคู่กรณีบางคนในฝ่ายเดียว

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม

และหนี เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๔๗๔ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๕, หน้า ๑๐๗.

กันทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติ ซึ่งเป็นกรณีกลลวงเพื่อเหตุนี้
ผู้เขียนเห็นว่าความรับผิดชอบในเรื่องกลลวงเพื่อเหตุนี้ไม่มีผลกระทบต่อความ
สมบูรณ์ของนิติกรรม คงมีผลแต่ให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้เท่านั้น ดังนั้นทุกคนจึง
ไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกันเพราะไม่ใช่เกี่ยวกับสภาพแห่งนิติกรรม

การทำกลลวงของคู่กรณีทุกคนที่ต่างคนต่างทำกลลวงนี้ ถ้าหากการ
หลอกลวงจากเพียงคนเดียวคนหนึ่งไม่ได้เป็นเหตุจูงใจให้เขาทำนิติกรรมหรือยอมรับ
ข้อกำหนดหนักกว่าปกติ แต่จากการหลอกลวงของหลาย ๆ คน รวมกันเป็นเหตุให้
อีกฝ่ายหนึ่งเขาทำนิติกรรมหรือยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติแล้ว ก็ถือได้ว่าการหลอกล
วงนั้นมีผลต่อการตัดสินใจของผู้แสดงเจตนา กล่าวคือ ไม่จำเป็นว่าการตัดสินใจของผู้
แสดงเจตนาจะต้องมาจากการหลอกลวงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะเท่านั้น ๒

กรณีเหตุที่กระทำโดยคู่กรณีบางคน

ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายที่ทำกลลวงมีหลายคน และมีบางคนเป็นผู้ทำกลลวง
ด้วยวิธีการใด ๆ หรือด้วยประการใด ผลในส่วนที่เกี่ยวกับการเพิกถอนนิติกรรมนั้น ทุกคน
ในฝ่ายที่ทำกลลวงนั้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพราะเกี่ยวกับสภาพแห่งนิติกรรมไม่ใช่
เหตุส่วนตัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาเกี่ยวกับการทำกลฉ้อโดยตัวแทน

บางครั้งในการติดต่อระหว่างคู่กรณี อาจมีการตั้งตัวแทนให้ทำการแทน
ก็ได้ ปัญหาที่น่าพิจารณาคือ เมื่อตัวแทนไปทำกลฉ้อ การทำกลฉ้อของตัวแทนนั้น
จะมีผลทำให้ตัวการต้องรับผิดชอบหรือไม่

ในกรณีที่ตัวแทนเป็นผู้ทำกลฉ้อ หากเป็นการทำกิจการทั้งหลายในขอบ
อำนาจตัวแทน หลักกฎหมายอังกฤษถือว่าตัวการต้องรับผิดชอบในการทำกลฉ้อของ
ตัวแทนด้วย ถึงแม้ว่าตัวการจะไม่ได้มีส่วนรู้เห็นกับการทำกลฉ้อของตัวแทนก็ตาม

หลักกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าหากตัวแทนของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำกลฉ้อ
คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสามารถเพิกถอนสัญญาโดยอาศัยเหตุกลฉ้อฉลนั้นได้

หลักกฎหมายเยอรมันถือว่าหากตัวแทนทำกลฉ้อ ตัวการยอมรับต้องรับผิดชอบ
ชอบในการทำกลฉ้อของตัวแทน ถึงแม้ว่าเขาจะไม่รู้ถึงการทำกลฉ้อของตัวแทน
ก็ตาม ดังนั้นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจึงสามารถบอกกลางนิติกรรมนั้นได้

หลักกฎหมายต่างประเทศอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย
สวิสเซอร์แลนด์ ก็ถือว่าตัวการต้องรับผิดชอบในการทำกลฉ้อของตัวแทนด้วย ถึงแม้
ว่าเขาจะไม่รู้ถึงการทำกลฉ้อของตัวแทนก็ตาม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Viscount Simonds, Halsbury's Laws of England,

pp. 832 - 833.

Konrad Zweigert and Hein Kötz, An Introduction to
Comparative Law, p. 96.

ตามหลักกฎหมายไทย เคยมีแนววินิจฉัยโดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓๑/๒๕๒๒ วินิจฉัยว่า การทำกบฏของตัวแทนถือเป็นการทำกบฏโดยตัวการ

เอง โดยคดีนี้ขอเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยที่ ๑ เป็นบริษัทรับประกันชีวิต จำเลยที่ ๒ เป็นผู้จัดการสาขาตัวแทนจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๒ จัดให้จำเลยที่ ๑ รับประกันชีวิตโดยไม่ผ่านการตรวจสุขภาพตามระเบียบ โดยบอกโจทก์ว่าไม่ต้องตรวจก็ได้ ทั้งนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยที่ ๒ หลอกลวงให้โจทก์แสดงเจตนาทำสัญญาประกันชีวิตโดยเข้าใจผิดว่าใ้ค่าเงินการโดยถูกต้องตามระเบียบแล้ว ซึ่งถ้าโจทก์รู้ว่าเป็นการไม่ชอบก็จะไม่ทำสัญญาด้วย เมื่อจำเลยที่ ๒ เป็นตัวแทนของจำเลยที่ ๑ ขอให้โจทก์เอาประกันชีวิตกับจำเลยที่ ๑ ถือได้ว่าสัญญาประกันชีวิตได้มาเพราะการทำกบฏของจำเลยที่ ๑

จากหลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ สรุปได้ว่า การที่ตัวแทนทำกบฏของตัวการต้องรับผิดในการทำกบฏของตัวแทนด้วย แม้ว่าเขาจะไม่รู้ถึงการทำกบฏของตัวแทนก็ตาม

ในกรณีที่ตัวแทนทำกบฏด้วยตัวเอง การพิจารณาโทษเช่นเดียวกับการทำกบฏวิธีอื่น ๆ แต่ใช้บังคับในกรณีกบฏที่ถึงขนาด ไม่รวมถึงกบฏเพื่อเหตุโดยการหนึ่ง สำหรับการทำกบฏเพื่อเหตุโดยตัวแทนด้วยวิธีอื่น ๆ นั้น นิติกรรมย่อมสมบูรณ์ แต่ก่อสร้างให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้

ปัญหากรณีคู่กรณีก่อให้เกิดบุคคลอื่นทำกลลวง

ในการศึกษาทำนิติกรรมระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายนี้ คู่กรณีฝ่ายหนึ่งอาจทำกลลวงด้วยตนเอง ซึ่งเป็นที่เห็นชัดว่าเป็นการทำกลลวงโดยคู่กรณีโดยตรง แต่ในบางครั้งคู่กรณีฝ่ายหนึ่งอาจก่อให้เกิดบุคคลอื่นเข้าทำกลลวงด้วยวิธีการ ชูเชิญ จ้าง วาน หรือยืมส่งเสริมหรืออาศัยวิธีอื่นใดให้ทำการหลอกลวงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ จึงมีปัญหาน่าพิจารณาว่า การแสดงเท็จของบุคคลอื่นซึ่งคู่กรณีก่อให้เกิดทำกลลวงนั้น จะถือเป็นการทำกลลวงโดยคู่กรณีหรือไม่เป็นการทำกลลวงโดยบุคคลภายนอก

นักกฎหมายบางท่าน เห็นว่าเป็นเรื่องของมาตรา ๑๖๖ วรรค ๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ถือเป็นการทำกลลวงโดยบุคคลภายนอก ซึ่งมีข้อแตกต่างจากการทำกลลวงโดยคู่กรณีคือ กลลวงโดยคู่กรณีได้หากเป็นกลลวง

อนุมิตี ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม,
หน้า ๑๖๘.

๒

เรื่องเดียวกัน.

ที่ถึงขนาดนิตินกรรมเป็นโมฆียะ แต่กลฉ้อโกงโดยบุคคลภายนอกแม้จะถึงขนาดก็ไปทำให้ นิตินกรรมเป็นโมฆียะ เว้นแต่กรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งโง่หรือควรระวังไว้ก่อนแล้วนั้น

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า การทำกลฉ้อโกงโดยกรณีนั้นไม่จำเป็นต้องทำกลฉ้อโกงโดยตรงต่อบุคคลผู้ถูกหลอกลวง การทำกลฉ้อโกงของคู่กรณีอาจกระทำ โดยวิธีการใด ๆ ก็ตามที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิด ดังนั้นการที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้ กล่าวเท็จต่อบุคคลหนึ่ง และใช้ให้บุคคลนั้นไปกล่าวเท็จต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมี เจตนาที่จะให้คู่กรณีฝ่ายนั้นหลงเชื่อ ถือว่าคู่กรณีฝ่ายแรกเป็นผู้ทำกลฉ้อโกง เพราะ คู่กรณีฝ่ายที่กล่าว กลฉ้อโกงมีเจตนาหลอกลวง และทำให้บุคคลอื่นแสวงหาเท็จแทนนั้น เป็น เพียงวิธีการอย่างหนึ่งในการหลอกลวง เพื่อให้บรรลุผลตามเจตนาของคู่กรณีผู้ทำ กลฉ้อโกงนั้น กล่าวคือ บุคคลอื่นซึ่งแสวงหาเท็จแทนตัวคู่กรณีเป็นเสมือนเครื่องมืออย่าง หนึ่งในการหลอกลวงของคู่กรณี

มีปัญหาว่ากรณีเจตนาหลอกลวงของบุคคลซึ่งถูกคู่กรณีก่อให้เกิดทำกลฉ้อฉล นั้นเป็นสาระสำคัญในการพิจารณาว่าเป็นการทำกลฉ้อฉลโดยคู่กรณีหรือไม่ เช่น ก. ใ้ ข. ไปบอกแก่ ค. ว่าสร้อยคอที่ ก. จะขายให้ ค. เป็นทองคำแท้ ทั้งๆ ที่ความจริงเป็นสร้อยคอทองเหลือง ถ้า ข. เองก็ไม่รู้ถึงความจริง หรือ ข. รู้ถึง ความจริงนั้น จะถือว่า ก. หรือ ข. เป็นผู้ทำกลฉ้อฉล

การที่คู่กรณีก่อให้เกิดบุคคลอื่นแสวงหาเท็จแทนตนนั้นเป็นเรื่องที่คู่กรณีฝ่ายนั้นมี เจตนาหลอกลวงอยู่แล้ว ส่วนวิธีการหลอกลวงคู่กรณีจะทำด้วยวิธีการใดก็ตามเป็น การหลอกลวงของคู่กรณี ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลอื่นซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหลอก ลวงโดยไม่รู้อถึงข้อเท็จจริง การหลอกลวงนั้นจึงเป็นการทำกลฉ้อฉลของคู่กรณี สำหรับ

Oscar C. Battinger et al, American Jurisprudence, pp. 252 - 253.

ในกรณีที่บุคคลอื่นนั้นรู้ถึงข้อเท็จจริง และทำไปโดยมีเจตนาหลอกลวงร่วมกับคู่กรณี
ก็ถือว่าทั้งตัวคู่กรณีและบุคคลอื่นนั้นเป็นผู้ทำกบฏฉ้อฉลร่วมกับ **เมื่อคู่กรณีมีส่วนร่วมใน
การทำกบฏฉ้อฉลจึงถือได้ว่าเป็นกบฏฉ้อฉลโดยคู่กรณี**

๓.๑.๒ กบฏฉ้อฉลโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

ตามมาตรา ๑๒๕ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยบัญญัติว่า
"ถ้าคู่กรณีต่างฝ่ายได้ทำการฉ้อฉลต่อกันทั้งสองฝ่ายด้วยกัน ความว่าฝ่ายใดจะหนี
ยกข้อฉ้อฉลนั้นขึ้นอ้างเพื่อบอกกล่าวการนั้น ถ้าเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนได้ไม่"

การทำกบฏฉ้อฉลโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายนี้อาจจะเป็นกบฏฉ้อฉลถึงขนาดหรือ
กบฏฉ้อฉลเพื่อเหตุก็ได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างทำกบฏฉ้อฉลด้วยกัน ยกมถือได้ว่าเป็น
ผู้กระทำการโดยไม่สุจริต กฎหมายไม่ยอมให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวโมฆียะกรรมอัน
เกิดจากกบฏฉ้อฉลถึงขนาด หรือเรียกค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากกบฏฉ้อฉลเพื่อเหตุได้
เท่าสุภาพตามกฎหมายที่ว่า ผู้ที่บารลให้กฎหมายช่วยเหลือต้องมาโดยบริสุทธิ์ หรือมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร

Marcel Planiol, Planiol Civil Law Treatise,
p. 609.

๒.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (เบญจมาภรณ์ มหาวชิราลงกรณ), คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์บรรพ ๑ - ๒ มาตรา ๑ - ๑๕๐, หน้า ๘๓๖.

ศาลด้วยมือสปรก เมื่อต่างฝ่ายต่างสปรกด้วยกัน ผู้ที่เป็นจำเลยย่อมได้เปรียบกว่า

ในกรณีที่ผู้กู้กรณีแต่ละฝ่ายมีหลายคน แต่ผู้กู้กรณีทุกคนหรือบางคนต่างทำกลดัด
ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นกลดัดที่ถึงขนาดหรือกลดัดเพื่อเหตุ ผู้เขียนเห็นว่า ผลน่าจะ
เป็นไปตามหลักทั่วไปที่ว่าผู้กู้ทั้งสองฝ่ายไม่อาจกล่าวอ้างได้ เพราะตามมาตรา ๑๕๕
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะหยิบยกข้อกลดัดนั้นขึ้นอ้าง
เพื่อบอกอ้างการนี้หรือเพื่อ เรียกค่าสินไหมทดแทนหาได้ไม่

๓.๖ กลดัดโดยบุคคลภายนอก

ถ้าผู้กู้ฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาโดยถูกกลดัดของบุคคลภายนอก นิตินกรม
ที่แก้ขึ้นจากการทำกลดัดนั้นไม่เสียไป เว้นแต่ผู้กู้ฝ่ายใดหรือควรรใคร่ถึง
กลดัดนั้น เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้กลดัดโดยบุคคลภายนอกไม่ทำให้นิตินกรมเสื่อม
เสีย เว้นแต่เขาขอกถอน เว้นนั้น เพราะถ้าหากให้ผู้กู้กรณีผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลดัดกล่าว
อ้างกลดัดได้ จะเป็นการไม่ยุติธรรมต่อผู้กู้กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะเท่ากับคำนึงถึง
แต่ผลประโยชน์ของผู้แสดงเจตนาเข้าทำนิตินกรมเพียงฝ่ายเดียวในการให้บอก
ล้างโมฆะกรรมได้ ทั้ง ๆ ที่ผู้กู้กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้มีความผิดแต่อย่างใด

ถ้าพิจารณาในหัวขอกลดัดโดยผู้กู้กรณีแล้ว การทำกลดัดโดยผู้กู้กรณี
อาจมีความหมายรวมถึงการทำกลดัดโดยตัวผู้กู้กรณี ตัวแทน หรือบุคคลอื่น ๆ ซึ่ง
ผู้กู้กรณีเป็นผู้ก่อให้เกิดกลดัด ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
การทำกลดัด จะถือว่าเป็นการทำกลดัดโดยบุคคลภายนอกเมื่อบุคคลภายนอกเป็นคนที่
อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้กู้กรณี และได้ทำกลดัดด้วยความสมัครใจของบุคคลภายนอกนั้น
เอง

มีข้อสังเกตว่า การทำกลดัดโดยบุคคลภายนอกนี้ เป็นการทำกลดัด
ด้วยวิธีการใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่รวมถึงการนิ่ง เพราะบุคคลภายนอกเขาไม่มีหน้าที่จะ

J.B. de Becker, The Principles and Practice of
the Civil Code of Japan, p. 78.

ต้องไขข้อความจริงต่ออย่างใด การนิ่งของบุคคลภายนอกจึงไม่เป็นกบฏฉล

มีข้อที่น่าพิจารณาคือว่า การทำกบฏฉลโดยบุคคลภายนอกจะรวมถึงกรณีบุคคลภายนอกทำกบฏฉลเพื่อเหตุไฉนหรือไม่ เพราะตามมาตรา ๑๒๖ วรรค ๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยบัญญัติว่า "ถ้าผู้กรณียฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะกบฏฉลของบุคคลภายนอก การจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อผู้กรณียฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะได้รู้กบฏฉลนั้น" ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับกบฏฉลถึงขนาดที่จะทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะตามมาตรา ๑๒๖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ไม่ใ้กล่าวถึงกรณีบุคคลภายนอกทำกบฏฉลเพื่อเหตุไฉน

ในเรื่องนี้บันทึกกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่า ถ้าเป็นกรณีกบฏฉลเพื่อเหตุ และผู้กรณียฝ่ายที่ได้ประโยชน์จากกบฏฉลของบุคคลภายนอกนั้นไม่รู้ถึงกบฏฉลของบุคคลภายนอกแล้ว ก็ไม่เป็นโมฆียะ เพราะแม้แต่ในเรื่องที่จะถึงกับเป็นโมฆียะยังไม่เป็นอะไร เรื่องตามมาตรา ๑๒๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่ควรเป็นเหตุให้เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนกันได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ผู้กรณียได้รู้ถึงกบฏฉลของบุคคลภายนอก หากพิจารณาตามมาตรา ๑๒๖ วรรค ๒ บัญญัติแต่ในเรื่องที่เป็นโมฆียะ ตามถ้อยคำไม่น่าจะบังคับไปถึงผลที่จะเรียกเอาค่าทดแทนกันตามมาตรา ๑๒๓ ได้ แต่ตามมาตรา ๑๒๓ ก็มีใ้กล่าวว่กบฏฉลเพื่อเหตุไม่ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะเป็นแต่ว่านอกกลางไม่ไ้เท่านั้นเอง ทั้งตามหลักทั่วไปในมาตรา ๑๒๖ วรรค ๑ ก็ยังเป็นโมฆียะอยู่ ฉะนั้น การที่ผู้กรณียได้รู้ถึงกบฏฉลของบุคคลภายนอกก็พอที่จะบังคับให้เป็นไปตามมาตรา ๑๒๓ ได้ ถึงอย่างไรก็ตามมาตรา ๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องที่บุคคลภายนอกทำกบฏฉลเพื่อเหตุโดยผู้กรณียฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วนี้มีมาตรา ๑๒๖ วรรค ๒ เป็นบทใกล้เคียงอย่างยิ่ง ซึ่งพอจะนำไปใช้ในมาตรา ๑๒๓

ได้ก็ ทำให้เรียนเอาคำสินไหมทดแทนกันได้เหมือนกันว่าคุ้มครองเงินได้ทำกวดฉ้อ เพื่อ
เหตุความตนเอง ๑

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นดังกล่าวที่ว่าถ้าคุ้มครองฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จาก
กวดฉ้อของบุคคลภายนอกนั้นไม่รู้จักกวดฉ้อของบุคคลภายนอกแล้ว คุ้มครองผู้ยอมรับข้อ
กำหนดอันหนักกว่าปกติไม่อาจกล่าวอ้างกวดฉ้อ เพื่อ เหตุของบุคคลภายนอกต่อคุ้มครอง
อีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่สำหรับในกรณีที่คุ้มครองอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้จักกวดฉ้อ เพื่อ เหตุของบุคคล
ภายนอกแล้ว ผู้เขียน เห็นว่าตามมาตรา ๑๒๑ วรรค ๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ของไทยเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับกวดฉ้อที่ถึงขนาด เพราะกล่าวถึงการจะเป็นโมฆียะ
ไม่ได้อยู่ถึง การเรียกเอาคำสินไหมทดแทนและเมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา ๑๒๒
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "การอันจะเป็นโมฆียกรรมเพราะ
กวดฉ้อนั้นต่อเมื่อ ๑. ธรรมดา....." นั้นจะเข้าใจได้ว่ามาตรา ๑๒๑ วรรค ๒
บัญญัติเฉพาะกรณีกวดฉ้อถึงขนาด ความอยุ่ร้ายจึงไม่น่าจะบังคับไปถึงกรณีกวดฉ้อ
เพื่อเหตุ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงผลของการทำกวดฉ้อ เพื่อ เหตุซึ่งไม่มีผลทำให้
นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ ๒ และคุ้มครองฝ่ายที่ยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติอาจเรียก
คำสินไหมทดแทนฐานละเมิดได้จากบุคคลภายนอกผู้ทำกวดฉ้อได้อยู่แล้ว โดยไม่ต้อง
คำนึงถึงการรู้หรือไม่รู้ของคุ้มครองอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีกวดฉ้อที่ถึงขนาด
ซึ่งคุ้มครองผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมไปอาจบอกอ้างโมฆียกรรมต่อบุคคลภายนอกผู้ทำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ม.ร.ว. เสียม ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม
และหนี้ เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๕, หน้า ๑๐๕, ๑๑๐.

๒

ก็คือ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม
และสัญญา, หน้า ๑๒๓.

กลฉลวไ้ ไ้แต่จะบอกกลางต่อผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่ง กังนั้น เมื่อการบอกกลางไม่เรียบร้อย
 จะมีผลกระทบตอประโยชน์ผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่ง กฎหมายจึงกำหนดให้บอกกลางไ้เฉพาะ
 เมื่อผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่ง รุ้หรือควรรุ้ถึงกลฉลวโดยบุคคลภายนอกนั้น ? และหากจะถือ
 ว่าการที่ผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่งไ้รุ้ถึงกลฉลวของบุคคลภายนอก แต่มีเจตนาไม่เปิดเผย
 ความจริงใ้ผู้กรณี่บุคคลฉลวเพื่อ เหตุอันทราบ จึงเท่ากับเป็นการทำกลฉลวด้วย
 การนี้โดยตัวผู้กรณี่เองนั้นก็ยังมีปัญหาต่อไปว่า การทำกลฉลวด้วยการนี้ไ้บังคับ
 เฉพาะกรณีกลฉลวถึงขนาดซึ่งถ้ามีไ้หนึ่ง เช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็งจะไม่ไ้ทำขึ้น
 เลย ๒ กังนั้น กังนั้นผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่งจะรุ้ถึงกลฉลวเพื่อ เหตุของบุคคลภายนอก
 แต่ไม่ได้อยู่เฉย ๆ ผู้กรณี่ผู้ยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติก็จะอ้างว่า ผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่ง
 ทำกลฉลวเพื่อ เหตุด้วยการนี้ไปไ้ เมื่อผู้กรณี่ผู้ยอมรับข้อกำหนดหนักกว่าปกติเอง
 ยังไม่อาจจะอ้างกลฉลวเพื่อ เหตุด้วยการนี้ต่อผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่งไ้ทั้ง ๆ ที่ผู้กรณี่
 ฝ่ายนั้นก็รุ้ถึงกลฉลวของบุคคลภายนอก กังนั้น ในกรณีกลฉลวเพื่อ เหตุโดยบุคคล
 ภายนอกที่ผู้กรณี่รุ้หรือควรรุ้ไ้ในภายหลังไ้บังคับเช่นกัน เพราะถ้าไ้บังคับไ้ไ้จะ
 กลับกลายเป็นว่า การที่ตัวผู้กรณี่รุ้แล้วไ้เองในกลฉลวเพื่อ เหตุไ้บังคับไ้ไ้ แต่
 ถ้าบุคคลภายนอกทำกลฉลวเพื่อ เหตุ และตัวผู้กรณี่อีกฝ่ายหนึ่งไ้เพียงแต่รุ้แล้วไ้ไ้
 บังคับไ้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Konrad Zweigert and Hein Kotz, An Introduction
to Comparative Law, p. 96.

๒:

ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม เล่ม ๒, หน้า ๕๘๖.

๓.๒.๑ กวดัดโดยบุคคลภายนอกซึ่งกระทำต่อกรรมที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การทำกวดัดโดยบุคคลภายนอกนั้นย่อมอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องการทำกวดัดกล่าวคือ บุคคลภายนอกนั้นต้องมีเจตนาหลอกลวงและมีการหลอกลวงด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่ไม่รวมถึงการนิ่ง และการที่กรรมที่ฝ่ายใดถูกทำกวดัดจะกล่าวอ้างใดเมื่อใดแสดงเจตนาไปเพราะถูกกวดัดนั้น ถ้ากรรมใดแสดงเจตนาไปเพราะไตร่ตรองพิจารณาเอาเองหรือด้วยเหตุประการอื่น ซึ่งมีใช่เพราะการทำกวดัดกรรมที่ฝ่ายนั้นก็กล่าวอ้างไม่ได้ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่ากรรมที่ฝ่ายหนึ่งจะใคร่รู้หรือควรรู้ถึงกวดัดนั้นหรือไม่ เพราะในกรณีที่การหลอกลวงของบุคคลภายนอกไม่ได้เป็นผลในการจูงใจกรรมใดแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามแม้ว่ากรรมที่ฝ่ายใดถูกทำกวดัดจะใดแสดงเจตนาไปเพราะถูกกวดัด กรรมที่ฝ่ายนั้นก็อาจกล่าวอ้างไม่ได้ ถ้ากรรมที่ฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงกวดัดของบุคคลภายนอกนั้น

การใคร่รู้หรือควรรู้ถึงกวดัดที่ฝ่ายหนึ่งนั้น ก็ถนัดคนที่กรรมที่ฝ่ายนั้นแสดงเจตนา กล่าวคือ ถ้ากรรมที่ฝ่ายหนึ่งนั้นใดแสดงเจตนาไปโดยไม่รู้ถึงกวดัดของบุคคลภายนอก แม้จะมารู้ความจริงภายหลัง นิติกรรมก็สมบูรณ์

ตัวอย่าง ก. กำลังต้องการรวบรวมซื้อข้าวของซึ่งเคยเป็นทรัพย์สินรกรกในครอบครัวของ ก. ข. ได้บอก ก. ว่าคนมุขในหนึ่งซึ่งวางขายอยู่ที่ร้านของ ก. เป็นทรัพย์สินรกรกในครอบครัวของ ก. ก. จึงไปซื้อคนมุขมา ดังนี้ เมื่อ ก. ทราบความจริง ก. จะบอกกลางสัญญาโดยอ้างเหตุกวดัดของ ข. ไม่ได้^๒ แม้ภายหลัง ข.

J.E.de Becker, The Principles and Practice of the Civil Code of Japan, p.78.

๒

พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิชกุล), คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ - ๒ มาตรา ๑ - ๒๕๐, หน้า ๕๗๖.

โค้วเจ้งให้ ค. ทราบว่าที่ ก. มาซื้อตุ๊กเพราะการหลอกลวงของชน สัตุกฎักกง
สมบุญ. แต่ถากการที่ ข. มาหลอก ก. นั้น ก. ผู้เป็นเจ้าของตุ๊กโค้วเจ้ง
เจนนี ก. บอกล้างสัตุกฎัก

มีข้อสังเกตว่า แมตุ๊กที่เอ็กฝ่ายหนึ่งจะไม่รูถึงกลลวงของบุคคลภายนอก
อย่างชัดแจ้ง เพียงแต่ "ควรวะโค้ว" ถึงแล้วรถรถเป็นกาวเพียงพอที่จะกอสัททิกแก
ตุ๊กที่ผู้แสดงเจตนาโดยถูกกลลวงของบุคคลภายนอกในการบอกล้างโมยียกรมต่อ
ตุ๊กที่ควรวะโค้วถึงกลลวงนั้น คำว่า "ควรวะโค้ว" นี้เป็นเรื่องตองอาศัย
พฤติการณ์แต่ให้จริงเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ผู้ขายประกาศขายที่ดินเป็นเวลาปี ๆ
ไม่มีใครซื้อต่อซื้อ อยู่ ๆ ก็มีคนมาขอมาพูดว่าที่นั่นจะขายไ้ภายในไม่กี่วัน ใน
ราคาดีด้วย กอยฟังข่าวก็แล้วกัน แต่หากขายไ้ก็ตองให้คานายหน้างาม ๆ หน่อยนะ
เจนนีเมื่อมีผู้มาติดคอขอซื้อปรากฏว่าผู้ซื้อถูกบุคคลภายนอกนั้นหลอกเอาว่าที่นั่น
ติดต่อกับที่ดินของผู้อื่นใหญ่รายหนึ่ง จะมีถนนผ่านไปถึงที่ จะมีย่านการค้า ตลาด
สถานที่ราชการบริเวณนั้น ทั้งนี้ เป็นเรื่องที่ควรรูไ้ว่า นายหน้าหลอกลวงผู้ซื้อ
แต่ที่จะให้ศาลเจนนีควรวะสืบถึงความสัมพันธ์เกี่ยวของระหว่างผู้ขายกับบุคคล
ภายนอกให้ที่ มิฉะนั้นศาลจะไม่รับฟังเพราะมาตรา ๑๒๑ วรรค ๒ ประมวล

ศูนย์วิทยทรัพยากร

เขมรัย ตุ้วจั้ง และบวรศักดิ์ อูวรรณโก, คำอธิบายประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายตำราคณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๕๒.

๒

อนุมิตี ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
นิติกรรม, หน้า ๑๒๕.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้เป็นเสมือนข้อยกเว้น

การทำกบฏโดยบุคคลภายนอกต่อผู้มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะฟ้องหรือควรรู้ กังนั้น จึงเป็นเรื่องนิติกรรมที่มีคู่กรณีสองฝ่าย มีปัญหาว่า ถ้าเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัด คือ ไม่ต้องมีผู้รับ การแสดงเจตนาที่สมบูรณ์ได้ เช่น การบอกสละมรดกตามมาตรา ๑๖๑๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น ทั้งนี้ถ้าผู้ทำนิติกรรมได้แสดงเจตนาโดยถูกกบฏของบุคคลภายนอกผลจะเป็นอย่างไร

ในเรื่องนี้ นักกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่า บทบัญญัติตามมาตรา ๑๖๑๒ วรรค ๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวถึงกรณีเกิดผลจากบุคคลภายนอกนั้น กฎหมายบัญญัติคำนี้เฉพาะในเมื่อการแสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นมีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง กังนั้น ถ้าเป็นกรณีนิติกรรมฝ่ายเดียวแล้ว จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติดังกล่าว

นักกฎหมายอีกท่านหนึ่งให้ความเห็นว่ากฎหมายไม่ได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้โดยตรง แต่นิติกรรมฝ่ายเดียวที่ไม่มีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนี้ ถ้าผู้ทำนิติกรรมได้แสดงเจตนาไปโดยถูกกบฏแล้วก็น่าจะเป็นโมฆะ ไม่ว่าจะ เป็นกบฏของบุคคลใดก็ตาม เช่น ทายาทถูกกบฏให้บอกสละมรดก เช่นนี้ ทายาทนั้นก็อาจบอกล้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔ - ๑๖๕.

๒

พ. อักษรพร จุฬารัตน, คำอธิบายวิภาษกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า ๒๖.

การแสดงเจตนาสละมรดกนั้นเสียได้ไม่ว่าใครจะเป็นคนหลอกลวงก็ตาม ? (แต่มีข้อ
สังเกตว่าตัวอย่างที่กล่าวนี้ต้องไม่ใช่กลลวงเพราะการนิ่ง เพราะการนิ่งที่จะถือว่าเป็น
เป็นกลลวงนั้น ต้องเป็นนิติกรรมสองฝ่ายตามมาตรา ๑๖๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์) ๒

ผู้เขียน เห็นด้วยกับความเห็นที่สองโดยเห็นว่ากรณีที่มาตรา ๑๖๑ วรรค ๒
ต้องมีผู้ยุติว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งของรัฐหรือควรจะได้รู้ถึงกลลวงของบุคคลภายนอกนั้น
ก็เพื่อจะให้ความแก่ในกรรมแก่คู่กรณีกล่าวคือ ถ้าใหญ่แสดงเจตนาโดยถูกกลลวง
บอกล้างนิติกรรมได้โดยคู่กรณีอีกฝ่ายซึ่งมิได้มีส่วน เกี่ยวข้องอะไรด้วย และไม่มีอำนาจ
จะไปควบคุมมิให้บุคคลภายนอกทำกลลวง ก็เท่ากับเอาบาปของคนอื่นไปโยนใส่ให้
คนไม่ผิด ๓ จึงต้องมีผู้ยุติไว้ให้กล่าวอ้างเหตุ กลลวงได้ตลอดเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
ได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงกลลวงนั้น แต่สำหรับในนิติกรรมฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัดที่ไม่
ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา เมื่อไม่มีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ต้องคำนึง
ถึงผลประโยชน์หรือความยุติธรรมของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อปรากฏว่า
บุคคลภายนอกทำกลลวงในนิติกรรมฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัด จึงน่าที่จะให้ใหญ่แสดง
เจตนาโดยถูกกลลวงกล่าวอ้างเหตุที่แสดงเจตนาโดยถูกกลลวงได้

ดร.ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา,

หน้า ๕๓.

๒.

เรื่องเดียวกัน.

๓.

น.ร.ว. เต็นยี ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและ

หน้า ๑, พ.ศ. ๒๔๙๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๕, หน้า ๑๔.

การทำกลลวงของบุคคลภายนอกต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนี้ไม่ใช่บังคับ
ในกรณีกลลวงโดยการนิ่ง เพราะในเรื่องการทำกลลวงด้วยการนิ่งจำกัดเฉพาะ
การนิ่งโดยคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้จะอ้างการนิ่งของบุคคลภายนอกเป็น
กลลวงไม่ได้ แต่ผู้แสดงเจตนาซึ่งแสดงเจตนาไปเพราะความเข้าใจผิด ก็อาจอ้าง
เหตุในเรื่องสำคัญผิดได้ *

๓.๒.๒ กลลวงโดยบุคคลภายนอกซึ่งกระทำต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเกี่ยวกับการทำกลลวงโดย
บุคคลภายนอกไว้ตามมาตรา ๑๒๑ วรรค ๒ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการทำกลลวง
ของบุคคลภายนอกต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ไม่ได้บัญญัติถึงกรณีที่บุคคลภายนอกทำ
กลลวงต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย คงมีแต่มาตรา ๑๒๕ ซึ่งบัญญัติถึงการทำกลลวงของ
คู่กรณีทั้งสองฝ่ายซึ่งกันและกันว่า "ถ้าคู่กรณีต่างใดทำการควมกลลวงทั้งสองฝ่าย
ด้วยกัน ทานว่าฝ่ายใดจะหยิบยกข้อลวงนั้นขึ้นอ้างเพื่อบอกกลางการนั้น หรือ เพื่อ
เรียกค่าสินไหมทดแทนหาได้ไม่" มีปัญหาว่าจะนำมาตรา ๑๒๕ มาอนุโลมใช้ในกรณี
กลลวงโดยบุคคลภายนอกที่กระทำต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้หรือไม่ ตามถ้อยคำจาก
บทบัญญัติมาตรา ๑๒๕ คงกล่าวไม่น่าจะกินความถึงเรื่องที่ต่างใดทำนิติกรรมโดยหลง
เชื่อกลลวงของบุคคลภายนอก เพราะคู่กรณีมิได้ทำกลลวงด้วยตนเอง ๒ อย่างไรก็ตาม
ก็ตี ถ้าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างก็เชื่อว่าอีกฝ่ายหนึ่งมาทำนิติกรรมโดยหลงเชื่อกลลวง
ของบุคคลภายนอกแล้วยังขึ้นทำนิติกรรมไปทั้งที่รู้ อันเป็นการถือเอาประโยชน์จาก
กลลวงของบุคคลภายนอกนั้นด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้ว ก็ไม่น่าจะต่างอะไรกับกรณีทำ

เรื่องเดียวกัน.

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘.

กลดอดกลวยตนเอง ผลจึงน่าจะเป็นว่าถ้าต่างฝ่ายต่างไม่รู้ด้วยกัน นิติกรรมสมบูรณ์บอกค้างไปได้ ถ้าฝ่ายหนึ่งไม่รู้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงกลดอดของบุคคลภายนอกนั้น ฝ่ายที่ไม่รู้ควรจะบอกค้างได้ (ตามมาตรา ๑๒๑ วรรค ๒) แต่ถ้าต่างรู้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายก็น่าจะใช้มาตรา ๑๒๕ บังคับโดยอนุโลม ๑ กล่าวคือ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายย่อมจะอ้างว่าได้แสดงเจตนาโดยถูกกลดอดของบุคคลภายนอกไม่ได้

สำหรับการนิ่งโดยบุคคลภายนอก ถึงแม้จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเข้าใจผิด คู่กรณีทั้งสองฝ่ายก็กล่าวอ้างได้ทุกสัปดาห์ไม่ได้ เพราะกฎหมายใช้บังคับเฉพาะกรณีกลดอดช่วยการนิ่งของคู่กรณีมาตรา ๑๒๕ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ส่วนการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะกล่าวอ้างเหตุในเรื่องความสำคัญผิดได้หรือไม่เพียงใด ก็เป็นการพิจารณาในหลักเกณฑ์เรื่องสำคัญผิด

ส่วนในกรณีการทำกลดอดเพื่อเหตุซึ่งบุคคลภายนอกทำต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายนั้น ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติเรื่องกลดอดเพื่อเหตุไม่น่าจะนำมาบังคับไว้ในกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ทำกลดอดด้วยเหตุผลถึงกล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘ - ๑๐๙.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย